

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

for. and.
helt. h. h.
No. 4:0

LANDSBYGDSINTERIÖRER

AF

CECILIA BÅÅTH-HOLMBERG

Särtryck ur Svensk Tidskrift 1895. 4.

Upsala 1895. Almqvist & Wiksells Boktr.-Aktieb.

LANDSBYGGDSINTERIORER

Georg B. H. Holmberg

Landbygdens Interiors

Landbygdens Interiors

Handwritten title or header, possibly a name or date, centered at the top of the page.

Main body of handwritten text, consisting of several paragraphs of cursive script. The text is extremely faint and difficult to decipher, but appears to be a continuous narrative or letter.

Handwritten signature or initials at the bottom right of the page.

Landsbygdsinteriörer.

I.

Skogsgärde d. 20 Januari. —

När postväskan i dag öppnades och innehöll ett bref med din kära, kända och så länge saknade handstil, var det mig, som om vintern med dess snötäcke och dess frusna fönster med ens vikit för en vår med påskliljor och perlhycinter — ty, minns du, det var ju en majdag och ute på ditt hems med vårblommor fyllda terrass därnere i Laholm som vi sist träffade hvarandra! Sist! Och huru länge sedan är ej detta! År hafva redan flytt sin kos, och vi båda, som hade så svårt att blott några dagar vara skilda, vi ha nu icke sett hvarandra under många år och, hvad värre är, endast flyktigt meddelat oss med hvarandra.

Jag satt en lång stund med ditt bref öppnadt i min hand och drömde — just denna vårdrom, så solomstrålad och daggfrisk, om vår stora vänskap, så hög, så ideal, så oförgänglig! Och under en följd af år så undanskjuten! Men, icke sant, äkta var den dock i grund och botten, hur flickromantisk den än nu kan tyckas oss. Och vi skola icke skratta åt den eller åt oss själfva. Ty just det, att ditt kära bref nu hvilat i min hand och har makt att i ett ögonblick fylla hela mitt hjärta med den värme, jag nu känner, just det visar ju, att de två små skol-flickorna, du och jag, som i helpensionen i »storstaden» alltid tröstade hvarandra och om nätterna, när den stränga lärarinnan somnat, smögo sig upp ur sina bäddar för att, hopkrupna och huttrande, i rummets aflägsnaste vrå utbyta dessa små dyrbara förtroenden om hem och syskon, förtroenden, för hvilka den stränga skolordningen och de många läxorna under dagen satte hinder — att du och jag trots skilsmässa och så olika öden dock förblifvit trofasta *det*, som vi många gånger kallade vår barnoms och första ungdoms lycka, vår rena, oskyldiga vänskap.

Du kom till Lausanne, till Paris; du har kunnat följa dina böjelser och anlag; du målar och studerar; du är i Bretagne och Provence, och du ämnar dig, säger du, snart öfver till Algier för att taga skizzer af någon skäggig scheik eller någon kabylyby.

Och jag!

Min förlofning med Emil och mitt bröllop — om allt detta fick du ju så långa bref året efter det vi skildes. Du frågar mig, om jag ännu har kvar min romantiska förtjusning för bondlandet. Du talar om vårt svärmeri för bondflickor och bondgossar eller för »jenter» och »gutter», som vi alltid sade i vår »björnsonska» tid, då vi trodde, att all lifvets poesi och skönhet funnes på landet, där allt var så på en gång naivt och storslaget, där en Arne och en Synnöve bodde i hvarje stuga, där mjölken var som grädde och man ej hade stort annat att göra än skumma af denna i stora byttor till kernfärskt smör i stora tråg, sådant där osaltadt smör, som var så godt på nybakadt bröd.

Vi drömde om, huru där ute på landet funnos helgjutna storslagna människor med stora rena känslor, människor, som alltid gingo klädda i färgrika dräkter, i toppmössor och hvita lif och röda förkläden och hade ljust hår liksom på Tidemands taflo.

Och minns du, hur förolämpade vi blefvo, när din far, som ju var grosshandlare och hade spannmålsaffärer på landsbygden, gjorde narr åt oss och sade, att våra Öjvindar och gutter voro supiga och drumliga bondtölpar och våra Synnöver klumpiga lagårdsdejour i grofva snörkängor och att bönderna för öfrigt voro allt annat än storslagna: de voro småsnåla och småknepig, ja, de kunde förstås vara storsluga och storsupiga också; men rätt åt dem var det, när prisen å deras produkter sjönko, ty stormodiga och bonddryga voro de minsann tillräckligt ändå — det var det enda stora hos dem!

Huru käckt vi då sade honom, att han som andra stadsbor bara inbillade sig, att han hade reda på »folket», det sanna verkliga folket på slätter och i skogsbygder — jag tror, vi sade i »fjälldalarna» — som han ändå alls inte kände till, ty det lefde sitt eget undangömda lif utan att bekymra sig om all den fåfänga och tomhet — ja, så sade vi verkligen, vi femtonåringar! — som trufdes i de stora städerna. Jo, tacka för det, muttrade han — han begagnade för öfrigt ett långt mustigare uttryck — men hvad vet sådana flicksnärtor om landtmannapartistisk oförsämndhet och egoistisk grundskattepolitik!

Duktigt sårade voro vi emellertid å »folkets» vägnar, och så kommo vi öfverens om, att vi för framtiden skulle ägna vårt lif åt dessa trohjärtade, förtjusande bondgossar och bondflickor, som gingo i skogen och blåste i vallarelurar. Jag tror, vi bestämde oss för att göra en skola för dem, i hvilken de kunde få stora förebilder och höra läsas om Björnson och Synnöve och Arne!

Och nu!

Borta vid Seinefloden i midtpunkten för stora världens brusande lif, där bor du, där har du din eleganta lilla arbetsvrå, där du på duken afbildar franska gutter och fiskerjenter från Bretagnes klippkuster.

Och jag — ja, jag har blifvit den gemensamma framtidsplanen trogen; ty jag sitter här i min prästgård i mellersta Sveriges skogsbygd —

min, du, ty prästen och allt hans är *mitt*, min Emil är det, min trädgård och *min* socken också!

Jag har således haft rik anledning att på närmaste håll se och lära känna våra idealer. Och nu vill du, säger du, gärna veta, hur de se ut så här i rama verkligheten på rama bondlandet. Ty ditt Bretagne räknar du väl ej för »bondland», det är ju »*la belle France*», och sålunda adladt en smula. Och nu tänker du väl aldrig mera på Björnsons bondfolk, bara på Pierre Lotis islandsfiskare — — —

Den 21. Här blef jag afbruten i går af ett par af »mina sockenkvinnor», som ville låna väfskedar och som skulle ha kaffe med dopp. Du i din mondäna värld tycker väl, att detta låter urbarbariskt!

Men för mig ha dylika husliga intermezzon både färg och intresse. Ty du må tro, att dessa »Synnöver» äro ej så lättåtkomliga; de sluta sig oftast inom ett skal af förbehållsamhet, som man ej med det första lyckas genombryta. Det dröjde bra länge, innan jag lärde mig förstå den konsten: aldrig gå direkt tillväga, aldrig fråga ut dem angående deras yttre och inre lif — det måste komma liksom af sig själf; man får då och då af ett litet yttrande, af en halfuttalad antydan en inblick i deras förhållanden och tankevärld. Men att gå tillväga såsom en och annan af mina vänner från staden, nej, det lyckas inte.

Det händer ibland, då jag har någon sådan på besök, att hon faller på den idéen, att hon skall »studera folklif» — i en så afsides landsort borde ju detta lämpa sig förträffligt. Och då har jag fått springa med henne ur gård i gård; hon slår sig ned på en stol i stugan och börjar fråga: »Nå, hur bor ni, hvad äter ni, hur går ni klädda» o. s. v., och inbillar sig, att bondfolket skall känna sig smickradt af det intresse hon visar. Men tror du, hon får besked om något? Jag, som känner till, hur illa bönder upptaga sådant, huru de genast bli *en garde*, misstänka, att det ligger något bakom, jag har svårt att hålla god min — men tror du inte, *hon* sedan kommer till staden, stolt öfver sina realistiska studier, som äro henne ett originellt konversationsämne i balsalongen! Hon har icke ord starka nog för den »råhet i seder», som hon tycker sig finna här och som hon dömer och fördömer, utan att hafva gjort sig allt för mycket besvär att sätta sig in i förhållanden och tankegång härute.

Här på landsbygden är det nämligen — tyvärr — snarast en regel, att bröllop och barndop ske på en gång, såvida icke det senare kommer först och det förra sist. Den »romantiska» smekmånaden efter bröllopet tillhör de bildade klasserna; här bland bönderna kommer den före detsamma.

Jag kan ej neka till, att detta naturligtvis ur åtskilliga synpunkter stöter mig och icke minst mitt skönhetssinne. Men jag kan dock icke kalla detta plump osedlighet i vanlig mening, och städernas *flirtation* i dag med en, i morgon med en annan, en lek, under hvilken personligheten portioneras ut i småbitar, nivelleras och blir fadd, dum, kall, utbrunnen, alldeles »falnad», som vi säga här på landet, denna förefaller mig icke allenast lika oskön, utan i grund och botten mera djupt osedlig.

Ty här, när en yngling och en flicka gifvit hvarandra sin tro, så finnas visserligen sällan för dem de skrankor, som mellan förlofvade i de bildade klasserna; de lefva då en liten tid ett jämförelsevis sorgfritt kärlekslif liksom orrpären i skogarna om våarna; de anse sig icke behöfva blygas härför, ty — tillhöra de icke hvarandra, äro de icke trofasta mot hvarandra? Och deras förhållande, uppbäres det icke af bygdens sed, och bekräftas det icke till sist i vederbörlig samhällsordning?

En och annan skall kanske tycka, att det verkliga ligger något »nok så berättiget» häri; och man får i alla händelser icke glömma att taga detta resonemang i betraktande, då man vill bedöma »erotiken» på landsbygden.

Jag minns en gång, när min man talade med en gammal nämndeman om dessa saker och om hvad man skulle kunna göra för att införa bättre ordning och anda i detta stycke:

»Jag har också varit ung, herr kyrkoherde», svarade han, »och jag förstår, hur ungdomen känner det; sträfva och knoga får en bonde nog ändå, och man är bara ung en gång, och då är litet majlif i all trohet inte något att säga på — — —»

Hvad du nu än må tycka om detta — men tro inte, att ett ungt äkta par på landet strax efter vigseln företar en poetisk weddingtrip eller ens alltid får begifva sig till det *egna* hemmet, där han är herre och hon husmor. Nej, bröllopsfärden går oftast till endera makens *föräldrahem*, vare sig den unga hustrun flyttar till mannens föräldrar som första piga eller han till hennes som förste dräng; de ha intet eget hem — och få det kanske ej under många år — där de ostördt kunna få ordna sitt lif efter eget tycke, så som herremannen kan göra det; och deras »smekmånad», deras enda frihetstid, *måste* infalla, innan de i och med vigseln inträda i dessa visserligen regelbundna, men också otroligt bundna förhållanden.

Hvilken som under dessa har det svårast, mannen eller hustrun, är ej godt att säga. Huru mycket medborgerligt intresse och personlig kraft t. ex. gå icke här förlorade, rinna gagnlöst bort och förnötas som vattenkraften i de lappländska älvarnas forsar, därigenom att ofta verkligt kunniga och tänkande, begåfvade män i sina bästa år på så sätt bli osjälfständiga och ha intet att säga hvarken i hem eller kommun!

Och hustrun!

Min man var en gång kallad i sjukbesök till en af socknens rikaste hemmansägare, som för ett par år sedan gift bort sin son med, som det troddes, grannbyns rikaste flicka. Men efter bröllopet kom det i dagen, att hon intet ägde. Och då blef det annan låt af. Hade man förut fjäsat och fjäskat för henne, så kunde man numera ej nog visa henne sitt förakt, ja sitt hat. Så blef svärfadern illa sjuk och bad i rädsla för döden min man komma till sig. När Emil inträdde, hade den sjuke just kraflat sig upp och stapplat in i nästa rum, där sonhustrun, som nyss fått barn, låg, och Emil hörde honom säga:

»Upp med dig, du — det är inte värdt, att du ligger där och drar

dig, du får upp och göra skäl för dig, du, som ingenting förde in i boet — —»

Ser du, det är penningdrygheten, som din far sade, hvilken är skulden till mycken af den hårdhet, som utmärker bonden: »kontanterna», det enda, som i hans krets gifver social ställning, detta är hos många, kanske hos de allra flesta, drifkraften i all deras handel och vandel, särskildt är det en afgörande faktor vid äktenskaps ingående.

Det är, som om man skämdes för att erkänna kärleken såsom en i och för sig berättigad makt i lifvet och därtill en stormakt. De unga bondflickorna ha nog sin dröm, men hårdhänt griper verkligheten in i denna i form af föräldramyndighet.

För den böja de sig, ofta med mycken strid, ofta med vrede och bitterhet, men — de böja sig, i nio fall af tio. Och då de *icke* göra det, blir det icke sällan olycka, om också icke precis i nio fall af tio. Detta gäller naturligtvis äfven om sönerna.

Och hvilken tror du i regel är den hårdaste, den, som mest kallblodigt tvingar son eller dotter in i ett honom eller henne åtminstone till en början motbjudande äktenskap, fadern eller modern?

Modern, du! — Något så stolt, så kallt, så despotiskt som en rik bondkvinna, i all synnerhet en sådan, som *själf* en gång blifvit tvingad att gifta sig mot sin vilja, det får du leta efter! Det är hon som, en gång kommen till makten, styr med järnhand man, barn och tjänare; väl har jag sett mer än en sådan härsarkvinna, men — detta måste sägas till hennes heder — hur stor bristen på vekhet och hjärtats finare känslor än må vara, rättvis är hon i regel och på sitt sätt mån om alla. I en sådan bondgård lefves t. ex. ganska godt; intet fattas i mat och dryck; döttrarna få roa sig och gå klädda som fröknar; men arbeta få tjänarne från kl. fyra på morgonen, och gifta sig efter egen smak, det få döttrarna *icke*.

Och mannen — ofta är också han en kärnkarl, men vanligtvis dock den *andra* statsmakten. Ibland känner han hustruns allenavälde allt för tryckande och då dricker han för att ändå ha någon tröst; ibland är det, som om all tillbakaträngd vekhet hos honom blossade upp i en nästan kvinnligt stark ömhet för barnen. Sällan får du se bönder smeka sina barn, men en far i sådan ställning, *han* kan ofta sitta med sin lilla dotter i knäet och med vek blick hålla henne tryckt intill sig.

Den ena af de »madamer» — de förmögna hemmanshustrurna kallas ännu allmänt så, hvad tycker du? När jag nyss kommit hit, kallade jag mina skur- och hjälpgummor »madam»; vi brukade ju så i staden i »vår tid»; men jag blef helt förvånad, när de förläget sade: »inte ska' frun kalla *oss* madam, inte; vi är bara torpargummor!» — Nå väl, den ena af de madamer, som voro hos mig i går, är just en sådan kvinna: högrest och rak, med ett ganska fint, men förstenadt ansikte, på kalas gärna klädd i svart siden och guldbrosch, omutligt redbar och sträng, omtyckt af tjänarne, djupt respekterad af barnen och rik, rik för fyra.

Du skulle se gården, där den ligger! Man färdas vägen fram genom furuskogen; plötsligt öppnar sig en vidd med ljusa björkar i utkanterna; längst bort, så att skogen ger skydd mot nordanvinden, har du själva gården, en tvåvåningsbyggnad med en massa fönster och gardiner för alla, med röda flyglar och väl ordnad trädgård; nedanför går ån, rätt bred och med låga albuskar vid stränderna. Nog kunde du få motiv till »svensk idyll».

Och mannen där, han är just en sådan vek, from, riktigt god och rar människa med varma blå ögon; han är mycket tystlåten, men alltid vänlig och ler ofta stilla för sig själf. Ingen må tro, att dessa makar äro olyckliga; tvärtom, det råder det bästa förhållande mellan dem: madamen styr, mannen tiger och husets öfriga medlemmar lyda. På så sätt tar *hon* sin skada igen; ty en gång var hon ung och varmblodig, hon med; hon hade fattat kärlek till en fattig tjänstestdräng, och honom ville hon ha, med honom ville hon gifta sig; och hon stred för denne drängen mot far och mor och syskon och hela släkten, och hon grät och hon bad och hon trotsade och kämpade, men — med den rike grannens ende son måste hon dock gifta sig.

Det talas ännu någon gång här i bygden om bröllopet; hela socknen och dessutom släkt och fränder utsocknes ifrån voro bjudna; hon var kyrkbrud, och när skaran i många, många vagnar kom åkande, var kyrkan klädd med friskt björklöf; det var på våren; hon kläddes i prästgården här — i svart siden med släp så långt, att en brudtärna fick bära upp det, i guldkrona och guldbrosch; men hennes ansikte var hårdt och kallt och orörligt, och under den stora bröllopsmiddagen, som räckte en half dag och delvis var ute under de blommande fruktträden, hörde ingen henne yttra ett ord, såg ingen ett leende öfver hennes läppar. Och inte ofta har man sett det sedan heller.

Skulle man inte tro, att *hon*, om någon, skulle gifva sin dotter fritt val? Tror *du* det?

Hon har en dotter, högre som hon, men med eld i ögonen, mörka, stora, flammande ögon; en flicka med ett ansikte, som skulle varit vackert, om det icke burit spår af obändigt trots. Också hon valde till käreasta sina föräldrars dräng, en vacker, hygglig yngling, som endast för hennes skull tagit plats där i gården. Honom ville hon ha eller ingen.

Ingen således, svarade modern kallt. Och flickan i sin tur bad och grät, kämpade och stred. Allt kallare blef modern, allt obevekligare och hårdare. Det föreföll nästan, som om hon själf plötsligt åter lefde sig in i *sin* ungdomskamp, led sin sorg om igen och njöt af att en annan, vore det ock hennes eget barn, icke skulle ha det bättre, utan genomgå samma skärseld.

Till och med fadern tyckte till sist synd om dottern; men förgäfves. Då gaf sig flickan bort från hemmet. I grannstaden såg man henne här och hvar, där hon minst borde vara; det mörka håret stod i en stor burred i pannan, och skuggade ögonen, som blifvit allt vildare och mera flam-

mande; hyn var fint mattgul; hon var vacker, och det tyckte stadens herrar också, när de sågo henne helt frankt inträda i hotellvarietéen och slå sig ned vid något småbord. Och följden — kan du inte gissa dig till den?

Så en afton kommer Jan Erik, drängen, in till min man och tar ut lysning för sig och flickan. Emil blef både öfverraskad och glad och önskade honom lycka till att äntligen ha nått sitt mål och öfvervunnit moderns stolthet. Och hvad tror du han svarade?

Han stod och strök och strök med handen öfver bordskanten utan att se upp, och så sade han:

»Ja, hade inte smörklampen fallit i golvet, så hade inte hunden fått den» —

Det kallar jag nemesis.

Men inte går det alltid så illa — — — se så, nu hör jag bjällror på vägen, nu kommer Emil hem från husförhör i socknens bortersta ända, $\frac{6}{4}$ mil härifrån; de husförhören, de äro bra dryga för en präst, helst när det skall kalasas så, som på det ställe han nu varit —

Ack Berta, om du kunde se en sådan stilla vinterkväll som just nu! Ja se, ty trots mörkret är det en glans och en prakt, med hvilken alla elektriska lampor i ditt Paris icke kunna täfla — hur majestätiskt framtgår icke Jupiter öfver den mörka himlen med sitt otaliga följe af olympiska stjärngudar —

Nej, nu viker släden in på gården, och jag får göra hastigt slut på mina högstämda betraktelser! Au revoir, ma chérie! — — —

II.

Skogsgårde den 14 febr.

Åter har posten bragt mig ett kärkommet bref med Paris' poststämpel, ett bref från dig, kära Berta; och med detta kommer från det oroliga världsbruset i Europas hjärta liksom en liten dyning och slår in i den lugna insjöfjärd här i hög-Sveriges skogsbygder, där din vän från ungdomsdagarna har sitt hem.

Då jag läser dina lifliga ord, tycker jag mig se dig, smärt och smidig som alltid, i din allra parisermodernaste toilett trippa uppför den oändliga *rue Lafayette* eller utför den af ljus skimrande *rue Rivoli* — det är något annat, menar du, än min Jupiter och hans stjärnstab!

Du lefver midt upp i händelsernas värld; du beundrar Faure och hans hvita skjortbröst, men du tar lifligt parti för den ridderlige Casimir-Périer — å hans charmanta frus vägnar; du är förtjust i »*Le Temps*» och glöder af ovilja mot »*La revue blanche*» med dess strindbergska kvinnohat; du är med lif och själ hängifven *la demiviergerörelsen* och sätter din stolthet i att — visserligen alltid på det täcka och eleganta sätt, jag så väl minnes sedan gammalt — vara en typ för den »nya kvinnan».

Och jag — hvad tycker du väl, att *jag* skall kunna komma med? — hur tror du väl, att *jag* skall kunna »stå mig» i brefväxlingen med en så mondän (jag har snappat upp det där ordet, ser du, och tycker om att begagna det, det har litet af modern, litterär förnämitet öfver sig!) varelse som du! Den milieu, hvori *jag* lefver!

Utanför mitt fönster, d. v. s. fönstret till den lilla arbetsvrå, Emil inrättat särskildt åt mig, står en stor tall; dess grenar äro betäckta af tusentals kristaller, ej vanlig simpel ennattsrimfrost, nej, hela veckors lager på lager af fruset töcken, så att de finaste tallbarr äro mångdubbel förstorade, och hela trädet är likt en hvit fågel, som burrat upp fjädrar och fjun mot kylan; och i den tallen är där ett lif, må du tro, så brokigt som på din *place de la Concorde*, ty den starka kölden lockar alla små och stora fåglar fram till människoboningar. Nederst på trädstammen sitter den bjärta hackspetten och slår och slår med sitt röda hufvud och sin stora näbb i barken för att komma åt någon liten förfrusen insekt; på de yttersta grenarna hålla sparfvarna till, smutsgrå tjuvungar, fågelvärdens gaminer; inne bland kvistarna, där trädet är tätast, hoppa mesar och meshättor, små gula och grå »bollar», som se så roliga och rara ut i sina svarta kalotter; jag har hängt ut »konfekt» till dem, med talg öfvergjutna träkors, och detta har gifvit de frusna små stackrarna mod att bibehålla sin af sparfvarna ständigt hotade position; domherrar med röda krås komma af och till på visit, och emellanåt jäktas hela sällskapet undan af några ondsinta skator, som fått nys om, att det vankas brödmulor och annan kalasmat nedanför vid trädets stam. Det trädet är mitt sällskap och min teaterscen! Vore jag en Bruno Liljefors, skulle jag måla af dig, och vore jag författare, skulle jag skriva något vackert om dig, du kära gamla tall, som så ofta med ditt sus liksom hviskat fram vackra visor för att trösta mig, då jag suttit här allena.

Vidare ser jag från »mitt fönster» — just där jag nu sitter och skriver till dig, Berta, — en liten slätt, omramad af mörka skogar, nu äfven de hvita af snö och rim; här och hvar stå försilfrade björkdungar, så stilla och liksom fulla af förväntan som någonsin i den förtrollade silfverskogen: det är, som om självaste hvitbjörn, kung Valemon, när som helst kunde uppenbara sig och komma lufsande fram ur något skogsskrymsle! Men i stället kommer endast räfven — han går illslugt på spioneri efter mina stackars hönor; hans fjät i den hvita, mjuka snön röja honom dock, och vi äro på vår vakt mot Reineke Fuchs. Af förargelse och sannolikt också af hunger tjuter han gällt långt inne i skogarna; det låter som ett barns skri och kommer mig att rysa.

Det är lif och rörelse nu på »bondlandet» i gamla Sverige; snön ligger alnshög, jämn och slät, och långa foror med malm, trävirke och grus komma från skogar och bruk; det pinglar, som vore det slädparti dagen om.

Du tycker, att mitt förra bref medförde en verklig »*odeur de peuple*»

— om jag skall låta detta uttryck åsyfta min egen eller min omgifnings bondaktighet, det får du afgöra! Och du ber mig om ännu en »*page d'amour*». Du tycker det är, som om du kände lukt af nyfällt furuvirke, något så där ohyfladt och okultiveradt; och samtidigt med att du finner det intressant — på afstånd, beklagar du mig, som har detta råmaterial på så nära håll.

Käraste — det är just *detta*, som för mig ger lifvet färg här i denna afsides vrå af vårt ödsliga Sverige. Det är **hård mark** att bryta, det är sant; men desto mera spännes kraften och stärkas musklerna; och är blott råmaterialet godt, är det riktig solid kärnved, så låter det nog bearbeta sig, du.

Emil tar sin uppgift på allvar; du må inte tro, att han nöjer sig med en söndagspredikan hvar vecka och reglementerade husförhör; dessa senare har han för öfrigt gjort till diskussioner, och på så vis får han det bästa af folket intresserad. Han försöker särskildt samla ungdomen omkring sig; han håller föredrag, har fått till stånd en sångförening, och i denna finnas både ynglingar och unga flickor — jag är också med, kan du förstå — och på detta sätt söka vi få en god ton in i umgänget mellan de båda könen.

Jag har också bildat en syförening, mindre för sömnadens skull än för att begagna tillfället att lära känna de unga flickörna och söka påverka dessa. Jag läser ofta högt för dem, bitar af t. ex. Ernst Ahlgren och Selma Lagerlöf, af C. J. L. Almqvist och af Björnson, dikter af Snoilsky, Bååth och Rydberg; jag har praktiskt realiserat vår flickfantasi, som du ser! Min man talar ibland med anknytning till hvad jag läst upp. Själff har jag mer än en gång talat med dem om äktenskapets höghet och ungdomskärlekens renhet.

Och jag kan försäkra dig, att dessa landsens döttrar ha varit idel öra, idel intresse och därtill ofta djupt, och hvad jag kunnat följa, varaktigt gripna. Ty får man dem en gång uppryckta och »vakna», så gömma de liksom Maria i sitt hjärta märkvärdigt trofast det, af hvilket de rönt intryck. Och än mer, jag har ofta sett, att detta blifvit en uppehållande makt för dem i deras lif, ty de hafva lyckligtvis icke fattat det hela som litterära soiréer.

Behovvet af större andlig näring och inre lyftning gifver sig hos denna ungdom med växande styrka tillkänna. Äfven många äldre — sträfva, ordkarga män och kvinnor — hafva blick för sin egen brist i detta stycke och se mycket gärna, att deras barn få en rikare inre ballast.

Summan af allt är, att jag för egen del, trots i saknad af mycket af lifvets omväxling och behag, finner verklig trefnad i mitt ensamma landsbygdslif, icke minst därför, att allt, som kan kallas »blaserthed», lyser med sin fullständiga frånvaro. I stället finnes här mycken sundhet och omedelbarhetens hela friskhet.

Men ibland kan man nog känna sig nedslagen och tro, att all ens sträfvän är bortkastad, samt tycka, att det hela ser hopplöst ut.

Du skall få höra något groteskt — kalla det gärna en *ny* Zolaisk »page d'amour», om du så vill, men skratta inte. Jag medger dock, att jag trots min indignation ej kunnat låta bli att göra detta.

Har du följt så mycket med ditt svenska folks lif »i skogar, på fjäll och i Dalom», att du vet, hvad »absolutism» och »blå bandet» äro? Sannolikt har du det, men säkert förstår du ej till fullo, hvad betydelse dessa ting ha just i denna omgivning. Nå väl — jag skall ej skriva någon afhandling i nykterhetssaken. Kort och godt, »blå bandet» spelar en mycket stor roll särskildt bland ungdomen och äfven bland de unga flickorna. Jag vet mer än ett exempel på, att den unga fästmon eller hustrun genom att antaga detta band och dess förpliktelser förmått draga mannen med sig och på så vis kunnat införa en helt annan ton i hem och kretsar, där »råmaterialet» varit som mest ohyfladt. Detta är således en kvinnosaksfråga — på landsbygden!

Men »blå bandet» har också en afvigside; det leder ofta nog till hyckleri och till »skåpsuperi», och detta förslappar karakter och seder mer än uppenbar dryckenskap.

I socknens utkant ligger en stor gård med traditionellt tvåvåningshus och långa fönsterrader; den öfre våningen har aldrig blifvit fullt inredd; men på rutorna har man målat gardiner och — stolryggar, så att de vägfarande skola tro, att det är en mäktig dråplig herrgård, de åka förbi. Mannen i gården är för öfrigt rik och har en son, hvilken som modesak anlade »blått band» i knapphålet. Men samtidigt fick han, hettes det, svår magkatarr och måste regelbundet intaga vissa matskedar »starkt» ur en flaska, på hvilken stod skrifvet: »för invärtes bruk — vid behof».

Men farsgubben miste till slut tålamodet: »Sup ordentligt, pojke, och gå inte där och sörpla matskedvis ur skåp», sade han förgrymmad till sin ättling; och så kom blåa bandet bort.

Nu kan du förstå, hur den ynglingen var. Men gräns i gräns med den här bondgården ligger en annan bra nog stor egendom. Denna skall dock en gång komma att delas mellan en hel flock syskon, och föräldrarna sågo sig därför om efter en rik gosse till dottern. Hon var just ej någon »ros i skogen»: en bleksotsflicka, uppfödd med kaffe och potatis, liten och färglös och stillsam. Och det såg inte ut, som om den utsedde brudgummen, det var just ynglingen, som druckit »ur skåpet», skulle nappa på den kroken. Han såg tvärtom med helt kärvänliga ögon på en liten torpflicka, som bär folkvisenamnet Astrid och är mycket vacker. Hans far fick emellertid nys om detta. Och det blef den gamla historien: bönderna må vara hur svaga som helst för sina barn, men bli dessa kära i någon fattig yngling eller flicka eller i något hemmansbarn med många syskon, där det blir smått med arvet, och det sedan yppar sig något om också blott obetydligt rikare parti — så nog få de taga detta.

Gubben såg just inte så gärna den blekhyade Mina med de många

bröderna som svärdotter, men i alla händelser var hon ju långt att fördraga framför den fattiga Astrid. Han var därför snart ense med grannfolket om saken. Men sonen var envis: Astrids mörka ögon och röda kinder hade gjort starkt intryck på honom.

De gamle kommo då öfver ens om att taga honom med öfverrumpning. Och nu kommer det groteska.

Svärföräldrarna *in spe* gjorde ett litet kalas, därvid det gick hett till vid buteljerna; särskildt påfylldes glaset tids och tätt åt den utsedde mågen, hvars svaghet i det stycket var känd.

När han hunnit till ett visst stadium, infördes han alldeles oförberedd af »svärmor» i det på lämpligt sätt ordnade — brudgemaket, jag kan inte hitta på ett bättre ord, där den blyga bruden väntade honom! I sitt omtöcknade tillstånd glömde han Astrid för den verklighet, han hade så nära — — — — —

I rummet näst invid sutto de båda paren svärfäder och svärmödrar belättna och mysande, och gubbarna drucko hvarandra till för det lyckade påhittet.

Det dröjde inte länge, förr än saken var klar; det blef lysning och bröllop — och barndop, och nu går den bleka hustrun som blifvande mora i trähuset med de målade stolkarmarna på rutorna.

Men Emil läste lagen för alla parter, och du må tro, att det smärtade honom att vara lagligt tvungen att lysa kristendomens välsignelse öfver detta så kallade »kristligt äkta förbund». Nog är sådant hädiskt.

Nå, frågar du häpen — jag kan se, hur du spärrar upp dina blå ögon — bli då ej sådana äktenskap olyckliga?

Nej ingalunda; *i regeln* visst icke; många bli proportionsvis lika lyckliga som inom de bildade klasserna; ty den milieu, i hvilken sådana personer lefva, är afpassad efter deras inre och yttre habitus, och omedvetet ha de unga insupit sina fäders åskådningssätt. De uppfostras icke till personligheter — framför allt uppfostras de, och minst kvinnan, icke till personligheter i hög och verklig mening. Att handla på eget ansvar i lifvet och trotsa gängse meningar och åskådningar, *det* förmå de ej. Liksom du i historien sällan finner den *enskilde* bonden ha betydligt något — bönderna ha alltid uppträdt i flock och haft betydelse genom sin massa — så gäller detsamma på detta område: den enskilde och hans hjärtas rätt försvinna i den åt massan på gång gifna formen. Sådana karakterer, som författarna skildra, ädla personligheter, som gå sina egna vägar, de finnas icke inom bondeklassen; de finnas inom nationens bildade medelklass, och sådana vill jag kalla för *äkta* adelsmäniskor.

Men kärlek, sådan bönderna kunna hysa den, kommer nog sedan, efter giftermålet.

En gång väl sina egna, det vill säga befriade från svärföräldraoaket, sammangjutas makarna genom de gemensamma omsorgerna om hem och ekonomi, ty hustrun kan *dela* mannens *arbete* på ett helt annat sätt, än de bildade i de flesta fall kunna göra det. Tänk dig t. ex. en professor,

en jurist, en officer — hvad man och hustru ha gemensamt äro barnen och sällskapslifvet; oftast intet mera. Som aktiv kämpe i full rustning står däremot bondkvinnan fram, och hela hvardagslifvets arbete delar hon med mannen.

Hvad hennes inflytande angår, måste detta således vara mycket stort. Och du må tro, hon har ej heller så litet att säga i socknens angelägenheter. Det fingo minsann vi erfara — till vår fördel, uppriktigt sagdt.

Då Emil såsom fjärde profpredikant kallades hit, hade han flera medtäflare. Af dessa var en gift med sin hushållerska; men gumorna ville alls inte veta af en sådan prästfru, som i själfva verket stod under dem: de ville ha en, som var »fin», som kunde spela piano och som var, hvad de kalla, »en bättre person»; ty då vore ju prästhuset mycket för mer för dem att komma till. Den andre prästen var ogift; honom ville de inte heller ha; de påstodo, att han gick själf i köket och att han satte hela smörbyttan på bordet, när han skulle äta. Och en sådan präst var ju inte alls »reputerlig».

När så valdagen kom, var det flera kvinnor som, emedan de voro skrifna för sina gårdar, hade rösträtt samt uppträdde i kyrkan och röstade själfva för Emil. En af dem hade de flesta »fyrkarna» i socknen och hade fått hela sin släkt inom församlingen att rösta på samma sätt.

Och du må tro, jag »spelar» också för dem, när de komma och hälsa på; då sitta de i stum beundran och glömma nästan att räkna efter, hur »många sorter» dopp jag har att bjuda till kaffet. Jag har bibehållit min kärlek till musiken och tillbringar många timmar vid pianot, när jag är ensam och Emil är borta; mina älsklingskompositörer äro också de samma som förr, Beethoven och Chopin; vid dem tröttnar man aldrig, de åldras aldrig, och jag tror, att de skola alltid förbli »moderna». Men när jag ger för mina sockenfruar sådana där musikaliska prestationer, då går det löst med »Husarenritt» och »Pluie de perles» och andra lika förskräckliga saker. »Nej, det är då rent otroligt, hvad di fingrarna ha brådt — di lirkar i väg som lärkevingar om våren — det är rakt märkvärdigt att *si* på», heter det, och att »*si*» på spelet, det är just det roliga och intressanta; hur det låter, betyder mindre, bara man bullrar bra.

Sorgligt är det emellertid ofta, när en sådan i grund och botten präktig, »myndig» kvinna blir änka och gården går till andra och hon kommer på »undantag». Där sitter hon då undanpetad och afsides, visserligen i sin goda rätt, men dock som ett slags hjon i den gård, där hon nyss varit, om icke enväldig, så dock hufvudledaren af yttre och inre angelägenheter. Det går väl an, om hon har undantag å sin sons eller dotters egendom; men säljes gården åt någon främmande, blir det vida värre. Denne önskar då endast hennes död, så att han kan bli fri från denna utlaga och grundskatt. Sådana mörka förhållanden får man endast se på landet.

Unga bondflickor hafva öfver hufvud taget i sitt uppträdande något

naturligt värdigt, som jag måste erkänna icke sällan saknas hos pensionsbildade unga stadsdamer. Denna bondflickans öfverlägsenhet i detta stycke kommer sig, hvad jag kan förstå, däraf att hon allt från sin barn-dom fått deltaga i arbetet för hemmets bestånd; hon får tidigt göra skäl för sig, har tidigt sin plats att fylla, och detta ger henne något omedvetet-själfmedvetet, om jag så får säga.

Och liksom flickorna få hjälpa »vän'n mor», såsom husmodern alltid kallas af familjemedlemmar, så få smågossarna tidigt göra tjänst vid tröskmaskinen och harfven. Du skulle se en pys, som ej når upp till hästens länd, stolt som en kung sitta på det ångande gödsellasset och själf köra! Du skulle se faderns stolthet, att den lille sonen *kan* köra! Bådas ögon tindra i kapp — det är icke någon opoetisk syn, vet du; den kunde godt gifva dig ett skizzmotiv så bra som något från *Paimpol* eller *Ploubazlanec*, hvilkas barn och bönder du påstår vara så måleriska, »hein»?

Men, skämt åsido, huru sundt och i socialt hänseende lyckligt är det icke, när ett folks hufvudmassa består af småbönder, hvilka — man, kvinna och barn — alla deltaga i och uppväxa under det gemensamma arbetet; alla behöfvas, för allas arbete finnes det plats. Huru olika och mycket bättre är icke just i detta fall landsbygden i jämförelse med städerna, där i en mängd hem föräldrarna icke veta, hvar de skola göra af sina barn, utan äro glada, så länge skolorna ha dem. Ty då det är ferier, äro barnen odrägliga och alltid i vägen.

Du skall ej heller tro, att *alla* äktenskap äro lika kallblodigt ingångna; nej, det finnes nog om ock som sagdt mera undantagsvis, stark kärlek på landet också, och till och med så sensationella saker som revolverdrama och enlevering förekomma understundom — — —

Jag afbröt mitt bref för en stund sedan för att följa med Emil på en promenad; vi bruka ofta gå ut litet tillsammans vid den här tiden, då februarieftermiddagen är så vemodigt lång, och det hvarken är mörkt eller ljusst.

Du skulle ha varit med oss i dag: snön ligger bländhvit och jämn öfver sjön och slätten; skogen står snötung, ej det svagaste sus märkes af detta sällsamma svallande, som eljest nästan alltid förnimmes i granskogen och kommer en att drömma om haf och vågskvalp; solen, som till hälften stod öfver skogstopparna och alldeles under ett mörkt moln, var som ett halflutet skarpt blinkande öga, hvilket sände röda eldkvastar åt alla sidor, så att himlen inom kort tycktes stå i lågor; det klara skenet lyste mellan trädstammarne på kyrkbacken; där vid komministergården stå rödfärgade lador och snöhöljda stackar; i björkarna, hvilkas grenar i dag buro liksom fransar af fjunlätta kristaller, hade kajorna, två och två, klumpiga och svarta, satt sig till ro för natten, medan en af dem allena och tungt flög bort mot den gyllne strålglansen, som färgade snön lätt rosigt; längre bort mot nordost förtonade bleka dagrar, som

sammansmälte i hvarandra: violett, gult, mattgrönt och allra längst bort mörkt, kallt stålgrått — den bistra vinternattens förebud.

Vi gingo uppåt skogen, rakt in i strålskimret. På en ås invid vägen ligger ett soldattorp, Solbo — tycker du ej, det låter björnsonskt? Granarna stodo snöhöljda rundt omkring, hvita ända upp i toppen och skymde för aftonrodnaden; inne i stugan flammade elden på den öppna spiselhällen, så att det lyste i strimmor ut öfver snön, och soldathustrun kom gående hem från handelsboden med en korg i handen; det var en ung, högrest kvinna, klädd enligt traktens sed i sin korta, svarta, veckrika klädningskjol, som svängde litet vid den raska gången, i brokigt förkläde, kort fårskinnsjacka och röd hufvudduk. Hon var röd på kinderna af hälsa och skarp vinterluft samt klar och glad i ögonen. Om du sett henne, där hon, färgrik som en domherre midvinterstid, stod på den lilla förstukvisten, skulle du ha sagt, att hon gjorde sig synnerligt väl i snölandsmgifningen.

Torpet kom mig att tänka på ännu en *page d'amour*, hvilken du skall få som slutkläm i detta mitt långa bref, som en bekräftelse på hvad jag nyss skref, att det undantagsvis finnes stark och äkta kärlek på landet också, kärlek som kan bestå trots hinder och fördom. Ty det skall du veta, sådan aristokrati som bland våra storbönder finner du knappast inom den andrygaste adelsätt, och det sociala afståndet mellan en hemmansson och en tjänarinna är lika stort som mellan en grefve och en hemmansdotter.

Nåväl, när vi kommo hit, bodde i torpet en annan soldat, en gammal man, som hade en dotter, Anna, en Synnövetyp, kraftig, spänstig, ljus i ansiktet, blond i håret, frisk i humöret, en riktigt rar, vacker och duktig flicka. Skogen, hvori torpet ligger, tillhörde en mycket rik änka med en son, redan myndig, en bra pojke med både hufvud och hjärta, men inte så särdeles stark till hälsan.

Han och Anna hade varit lekkamrater, sedan de voro små, och Anna hade ofta brukat »hjälpa till» uppe vid gården. De hade alltid hållit af hvarandra, och han kallade henne ständigt sin fästmö. Hans mor däremot, det var en änkedrottning, det. När Olof, sonen, förklarade att han ville gifta sig med Anna, svarade hon högt och kallt: »Hellre vill jag se dig i grafven än gift med en sådan fattigtös.»

Anna förbjöds att någonsin mer visa sig i hennes hus.

Då kom Olof i sin bedröfvelse till oss och anförtrodde oss sitt bekymmer. Han ämnade sätta Anna i någon »lära», så att hon kunde bli litet »för mer» än bara bondpiga, och så ville han se tiden an och söka beveka modren.

»Låt Anna komma hit», sade Emil och såg på mig.

»Ja, låt Anna komma hit», instämde jag, »här skall hon få lära allt hvad jag kan bibringa henne, och så är hon i godt förvar; jag är viss om att hon är en bra flicka.»

Den som blef glad, det var Olof, ty prästgårds- liksom herrskaps-

jungfrur i allmänhet stå bra mycket högre på den sociala trappstegen än »bondpigorna».

»Och så kan Olof komma hit till oss och hälsa på henne», sade Emil vidare med lätt eftertryck på »oss». Ty Olof var ju myndig, och vi ville båda hjälpa honom att bli trogen sin rara Anna, men intet finge ske i smyg.

Och Olof förstod detta mycket väl. Under de fyra år, Anna var i köket hos mig, kom han ofta och besökte henne, men aldrig utan att han först liksom anmält sig hos oss.

Nå, år gick efter år; Anna lärde väfva och sy och laga »fin» mat — det är något, som bönderna beundra; de ha alltid »kokfru från staden» på sina kalas, och hur enkelt de än lefva i hvardagslag, så vankas det då både pastejer, glace och viner. Hon utvecklades alltmer till en själfständig och tänkande ung kvinna; men det låg ofta något vemodigt öfver henne. Det var, som om modrens hårda ord: »hellre min son i grafven än gift med en fattigtös», icke kunde gå ur hennes tankar. Hon kunde stå och stirra i elden långa stunder eller lyssna till suset i tallen, och då såg jag alltid på det bittra draget kring de friska vackra läpparna, hur det var fatt med henne.

Modern höll i sig. Och så började Olof bli klen; han blef dyster och tacklade af; Anna grät bittert och sörjde sig blek, och oss gjorde denna uppriktiga hjärtesorng djupt bedröfvade.

Då beslöt sig Emil för att gripa in: han gick en dag till gumman och föreställde henne, huru lätt hennes ord, som blifvit till en visa i hela socknen, kunde bli sanning; hon skulle därför nu låta de unga få hvarandra; flinkare svärdotter än Anna kunde hon ej finna, Olof vore rik för två och kunde godt ha råd att gifta sig med en fattig flicka, när denna var så fin och vacker och duktig.

Det där tog, och gumman blef en smula betänksam. Det var nog »visan», som gjorde det mesta, ty bönder ha otrolig respekt för hvad »som säges» om dem; i det stycket äro de rent af moraliskt fega. Men tungt i vågskålen låg också det, att Anna i folkuppfattningen blifvit lite »herrska», hon med, fast det är visst och sant, det fanns intet arbete, som hon drog sig för, hvarken att gräfva i trädgården eller att sköta om kor och grisar.

Så en dag kom Olof strålande till oss och sade, att nu skulle Anna hem till modern och honom — modern äger gården, förstår du, och har rätt att behålla den, så länge hon vill — och bad, att hon skulle bli ledig från tjänsten till våren.

Ja, visst fick hon bli det, och vi väntade, att det nu skulle bli bröllop. Men sommaren gick och hösten kom och intet hördes af; det pratades mångt och mycket om Olof och Anna, och folk sade, att han »naturligt vis ville ha henne litet för sig själf i somnardagarna».

Vi voro både ledsna och onda, och Emil sade till Olof, att *det* hade han ej väntat af *honom*.

Då blef Olof förlägen och svarade, att han tyckt, det Anna till en början skulle ha litet ledigt, innan hon fick ta itu med allt. Ty när modern nu ändtligen gifvit med sig, så hade hon gjort det med besked och beslutat att alldeles abdikera och öfverlåta gården åt de unga. Och då, resonnerade Olof, fick Anna minsann ej några hvilodagar!

Ser du, det är »smekmånadsuppfattningen», som jag kommer tillbaka till!

Men vid julen blef det lysning och bröllop, och det var sannerligen inte för tidigt.

En dag i slutet af maj kommo Olof och Anna med sitt några månaders gamla barn åkande på besök; bredvid hästen sprang ett litet piggt föl och Anna såg strålade ut, där hon satt som välaktad »madam» i den nätta, lackerade trillan och med sitt barn i famnen.

Vagnen stannade vid trappan, hästen gnäggade och fölet sökte gladt sin näring ur dess spenar; barnet lallade på sitt eget obegripliga vis, och dess unga föräldrar sågo så käckt stolta och genomlyckliga ut, när de »visade upp» sin dotter för den forna matmodern.

Ah — en sådan vårdag, Berta, då skogen blommar, då tusen små purpurroda kottar sända ut denna starka berusande ånga, och luften är full af lärkors jubel, och djur och människor känna lefnadslusten pulsa i alla ådror! Hvilken vår vi ha här inne i skogarna!

Man kan drömma därom en vinterdag, sådan som denna, då det kan tyckas hopplöst omöjligt, att kölden och isarna skola kunna försvinna för den bleka solen.

Där ute i trädgården står en sälg med långa smidiga grenar; de bära redan nu i februari knopp vid knopp, små silfverglänsande sammetslena blomämnen, betäckta af genomskinlig is, den af solen smälta rimfrosten, som åter frusit till. Det behöfves endast en och annan solstark dag, och det grå fjunet växer ut till hvita små bollar, som en gång i vårdagarna slå ut i full blom och bli långa hängen.

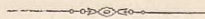
Är icke detta löftesrikt?

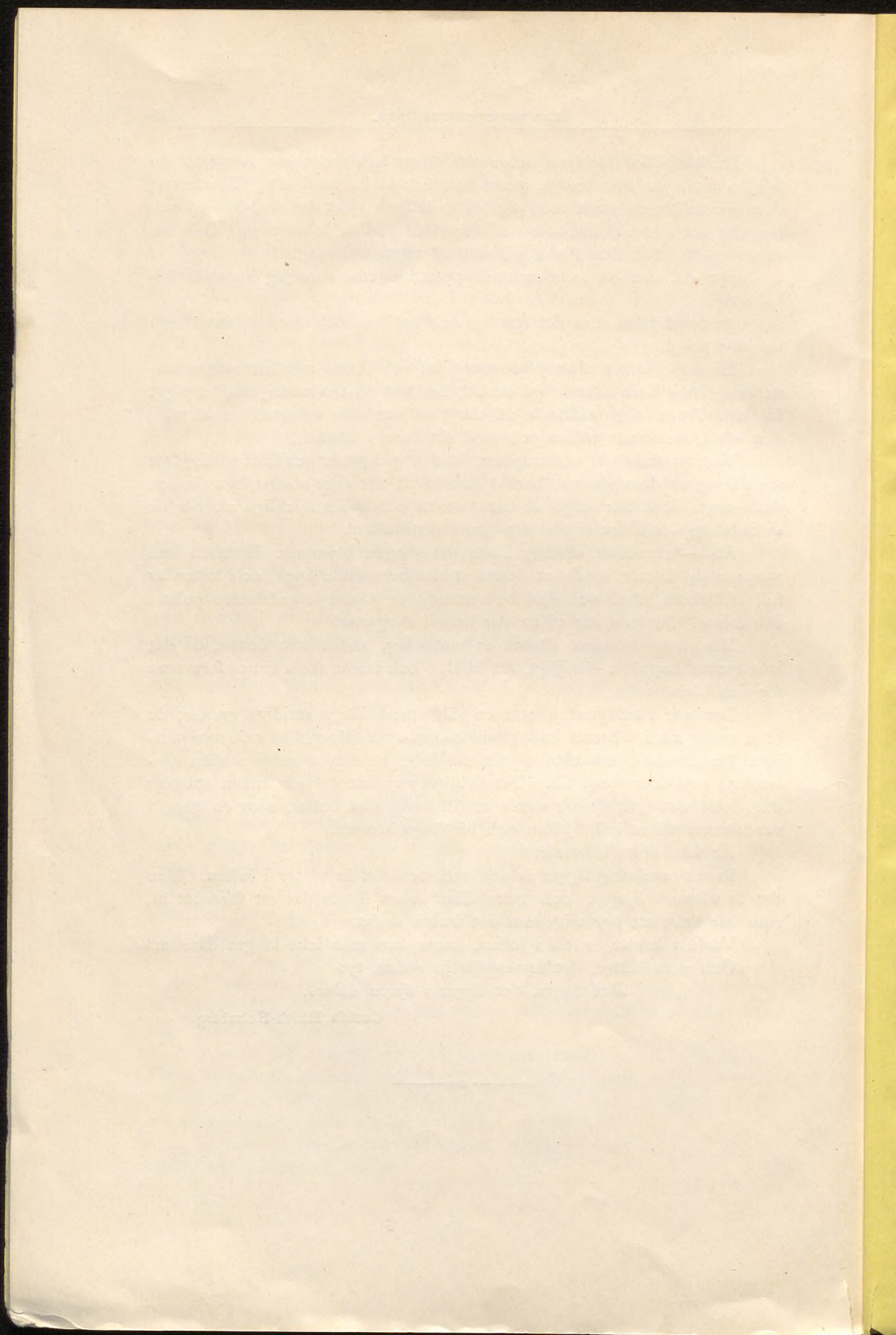
Rundt omkring ligger is och snö, och det är vinter i luften. Men det är värme i djupet, och trots *hård mark* finnes där ett fördoldt lif, som har kraft att bryta igenom det frusna skalet.

Vårlif i landet, vårlif i folket, huru kan man icke längta därefter! Och dess bättre, det finnes där ju redan, ty:

»det dagas, det dagas i djupa dalar».

Cecilia Bååth-Holmberg.

UPPSALA UNIVERSITETSBIBLIOTEK

16000

002943712

fr. and.
Kult. hist.
So.
N:o. 4:0

LANDSBYGDSINTERIÖRER

CECILIA

Särtryck ur S

Upsala 1895. Alm

